

DR. TEMESI GÉZA

Erdőrezervátumok kijelölése és fenntartása (a KTM Természetvédelmi Hivatalának kutatási programja)

Az egyre fogyatkozó érintetlen erdők „őserdei rezervátumok” formájában történő megőrzésének a gondolata Európában először a XIX. század első évtizedeiben fogalmazódott meg. Magyarországon az „erdőrezervációk” kijelölésének a felvetése további egy évszázad várakozást követően következett meg. Az ezirányú konkrét kezdeményezések terén igen termékeny volt az 1980–1990 közötti évtized, aminek okai között nyilvánvalóan szerepel az erdőkkel szemben megváltozott társadalmi igény és az a nyereségközpontú erdőgazdálkodási gyakorlat is, ami hazánkban az utóbbi évtizedekben kialakult.

Mindenekelőtt az utóbbi évtizedekben az intézkedések után a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium (KTM) Természetvédelmi Hivatalának (TvH) Élővilágvédelmi Főosztálya 1991 tavaszán indította be a hazai erdőrezervátumok kijelölésére és vizsgálatára irányuló tudományos munkát az Erdészeti és Faipari Egyetem Növénytan Tanszékének – mint koordináló kuta-tóhelynek – ezirányú megbízásával. 1992-ben a KTM a megkezdett erdőrezervátum-program folytatására az Erdészeti Tudományos Intézetet költött újabb kutatási szerződést azzal, hogy az ERTI a munkákba minden érdekelt intézményt, illetve kutatóhelyet bevonjon. A magyarországi erdőrezervátum-hálózat kialakítását célzó tudományos munka megrendelője tehát a KTM (a megrendelő szakfőosztálya az Élővilágvédelmi Főosztály Főosztályvezetője, dr. Kovács Mária), a kutatásirányítás támasztékát dr. Temesi Géza, a fővállalkozó pedig az ERTI (témafelelős dr. Halupa Lajos és dr. Somogyi Zoltán).

A KTM TvH Élővilágvédelmi Főosztálya 1992-ben neves szakemberek és az ügyben érintettek meghatározott körének bevonásával megalkotandó erdőrezervátum bizottság életre hívását kezdeményezte. Tekintettel arra, hogy 1992-től kormányhatározattal teszi az FM és a KTM tárcák feladatává a hazai erdőrezervátum-hálózat kijelölését és fenntartását, az Élővilágvédelmi Főosztály az Erdészeti és Faipari Főosztályal együttműködésben 1992 szeptemberében meg is alakította a KTM-FM Országos Erdőrezervátum Bizottságot, ezt követően pedig életre hívta a KTM TvH területi szerveinek (nemzeti park igazgatóságok, természetvédelmi igazgatóságok) bázisán a Regionális Erdőrezervátum Munkasoportokat.

A KTM-FM Országos Erdőrezervátum Bizottság tagjai: Agócs József (EFE), Baróssy Gábor (OEE), dr. Bondor Antal (ERTI), Csóka Péter (ERSz), Czajlik Péter (Magyar Erdőrezervátum Alapítvány), dr. Csapody István (FNP Igazgatóság), dr. Fekete Gábor (MTA ÖBK), dr. Halupa Lajos (ERTI), Holdampf Gyula (FM), dr. Király László (EFE), dr. Kovács Mária (KTM), dr. Mátyás Csaba (EFE), dr. Mészáros Ferenc (TTM Állattár), dr. Papp Tivadar (Mecseki EFAG), Sánta Antal (KTM), dr. Simon Tibor (ELTE), dr. Somogyi Zoltán (ERTI), dr. Temesi Géza (KTM), dr. Varga Zoltán (KLT), Waliczky Zoltán (MME). A bizottságon belül operatív (szakmai előkészítő) munkasoport működik, melynek tagjai dr. Mátyás Csaba, Agócs József, Czajlik Péter, dr. Halupa Lajos, dr. Simon Tibor és a KTM témafelelőse.

Regionális erdőrezervátum munkasoportok a KTM TvH területi igazgatóságai szerint alakultak a következő székhelyekkel: Sopron, Veszprém, Pécs, Budapest, Eger, Jászvölgy, Kecskemét, Debrecen. A regionális munkasoportok tagjai a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság, illetve természetvédelmi igazgatóság igazgatója és erdészeti felügyelője mellett az illetékes erdőtervezési iroda, erdőfelügyelő és erdőgazdálkodási igazgató, illetve képviselő, akik a KTM Élővilágvédelmi Főosztálya és az FM Erdészeti és Faipari Főosztálya közös kiadományozási leveleivel kerültek felkérésre.

Az országos bizottság és a regionális munkasoportok megalakításával az erdészeti legteljesebb körének a bevonásával folytatódhattak az erdőrezervátumok kijelölésére irányuló közvetlen döntéshozó munkálataik, vagyis az 1992-ben elkészült országos felmérés alapján a legalkalmasabb területek kiválasztása és javaslatának felterjesztése a két érintett tárca felé.

Az elmúlt két év alatti információhiány miatt is születtek az előrehaladásunkat akadályozó félreértések és problémák, melyek közül – mulasztásunkat pótolva – két témakört emelnék ki.

Az erdőrezervátum fogalma, fogalmi tisztázások

Az erdőrezervátum-program indításakor, 1991 elején a KTM Élővilágvédelmi Főosztálya tervezetét dolgozta ki a hazai erdőrezervátum-hálózat kialakítására, ennek alapján indulhatott meg a KTM irányításával, határozott természetvédelmi koncepció alapján a szakmai munka. Az erdőrezervátum fogalmát is egyértelműen meghatároztuk, amit végül is, némileg módosítva, a tudomány képviselői is elfogadtak. A természetvédelem eredeti meghatározása a következő:

az erdei ökoszisztéma rezervátum (röviden erdőrezervátum) természetvédelmi oltalom alatt álló olyan erdőterület, amely természetes, vagy természetserű erdei ökológiai rendszer megőrzését, az ökológiai, a szubsztanciális, a genetikai és evolúciós törvényszerűségek szabad érvényesülésének biztosítását, továbbá a tudományos kutatás céljait szolgálja. Az erdőrezervátum övezetéből áll: a magterület „fokozottan védett”, az azt körülvevő védőövezet (pufferzóna) pedig „védett” erdő.

Sokszor merült fel olyan kérdés, hogy mi a különbség a fokozottan védett erdő (mint jelenleg élő kategória) és az erdőrezervátum (mint bevezetésre tervezett természetvédelmi kategória) között?

A „fokozottan védett erdő” (és a „védett erdő”) fogalmában a jelzők a védettség fokára, szigorúságára utalnak, s nem a védettség okára és céljára. A fokozottan védett erdő (és a védett erdő) e védettségét különböző okok (indokok) miatt élvezheti (pl. botanikai érték, zoológiai érték, élőhelyvédelem, földtani, kultúrtörténeti vagy egyéb érték, vagy akár a teljes erdei életközösség kiemelkedő értéke miatt). Az erdőrezervátum a természetvédelmi oltalom alatt álló erdő azon kiemelt, sajátos esete, amikor az erdei ökoszisztéma egésze a természetvédelem tárgya. Ebből következik, hogy nem minden fokozottan védett erdő lehet erdőrezervátum magterület, de minden erdőrezervátum magterület fokozottan védett erdőként jelent. Az „erdőrezervátum” így egyértelművé teszi a védettség indokait és célját, a védettség szigorúságát illetően pedig két védettségi fokozatot foglal magában. Ezen túlmenően a magterület teljes és végleges gazdasági korlátozás alatt áll.

Az erdőrezervátum definíciójában is megjelölt különböző, egymástól el nem határolható, és egymás részben átfedő céljai nincsenek egymással alá- és fölérendelve, egyetlen egynek van csupán prioritása, a természetvédelmi célnak (megóvás, megőrzés, védelem). Ha ugyanis ezen cél sérelmet szenved, az összes többi megvalósulása megkérdőjelezhető.

Az erdei ökoszisztéma rezervátumok (erdőrezervátumok) területe

Az erdőrezervátum magterület minimális nagysága – a tudomány képviselőinek álláspontja szerint – domb- és hegyvidéken 30–80 ha, sík vidéken 20–40 ha. A magterületet 3–8-szoros kiterjedésű védőzóna öleli körül.

Ugyancsak az érdeklődés középpontjában áll, hogy a magyarországi jelen körülményeket figyelembe véve mekkora lesz (vagy lehet) az országos erdőrezervátum-hálózat összterülete?

A természetvédelem álláspontja szerint (az ezredfordulóig hátralévő időszakot tekintve) a hazai erdőterület 1% –a kivevő rezervátum összterület megfelelő kompromisszum lehet a különböző álláspontok között. Ez mintegy 4000 ha magterületet jelent. A végső döntés meghozatala az Országos Erdőrezervátum Bizottság javaslattevése alapján a két érintett tárca (KTM, FM) feladata.

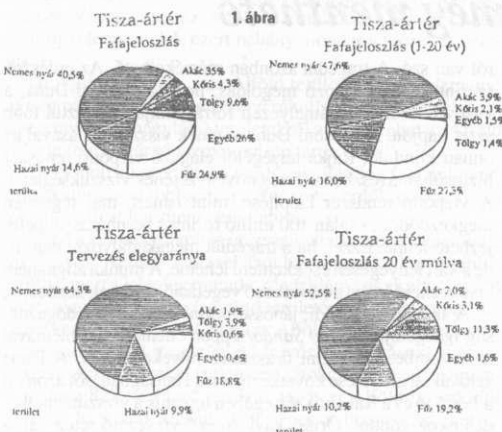
Az erdei ökoszisztéma rezervátumok témakörében szaklapunkba szánt részletes tudományos publikáció áll előkészület alatt, amely ismerteti az erdőrezervátumok céljait, feladatait, kijelölésük és vizsgálatuk fontosabb szempontjait, valamint az eddig elvégzett munkát.

SZABÓ GÁBOR – DOBROSI DÉNES

Az ártéri nemesnyár-termesztés az erdőfenntartás és a természetvédelem tükrében

A Világ Természetvédelmi Alap (WWF) és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 1989-ben programot indított az ártéri élőhelyek – ezen belül is a kiemelt figyelmet érdemlő ártéri erdők – védelme érdekében. A program részeként tanulmányozzuk az ártéri erdők jelenlegi állapotát, illetve vizsgáljuk az erdőgazdálkodás módszereit és azok hatásait.

A Tisza-völgy ártéri erdeinek állapotvizsgálata az Erdőrendezési Szolgálat erdőállomány-adattárának felhasználásával történt.

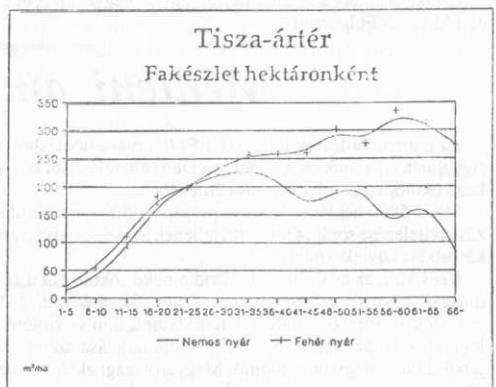
Az 1. ábra mutatja a jelenlegi állapot és a legutóbbi 20 év erdősítésének fafajeloszlását, az üzemtervek szerint besorolásra kerülő erdők felújítására vonatkozó tervezési adataiból kiszámított tervezési elegyarányt és a vágásértelességi korra alapozott, tervezési elegyaránnal számított 20 évre előrevetített állapotot.

Jelenleg a Tisza-ártér erdeinek területéből 40,5%-ot képvisel a nemes nyár, de a tervezés alapján 20 év múlva aránya már 50% fölé emelkedik.

Ez a magas arány kedvezőtlen ökológiai hatásokat vált ki. Így a nemes nyár hatalmas területfoglalása és alacsony vágáskora alig haladja meg a 30 évet, 20 év múlva pedig 30 év alá csökken. Egyre növekszik a tájegység terhelése, és gyakoribbá válik az emberi zavarás. A háborítatlanságot igénylő állatfajok képtelenek lesznek alkalmazkodni ezekhez a körülményekhez. A sűrűsödő zavaró hatások, a gyors ciklusokban változó környezeti adottságok a vonuló állatok tömegeire lehetnek végzetes hatással. A klímaerő-állapotot igénylő növény- és állatfajok életfeltételei rövid időn belül megszűnnek. A természet szerű élőhelyeket a nemesnyár-ültetvények egyre jobban szétaprózzák, s ezzel bizonyos élőlények számára az „élő mozaikokat” el is szigetelik egymástól. Az állandósuló fakitermelések miatt a tájképi érték is nagyban csökkennek.

A gyorsan bekövetkező és matematikailag tulajdonképpen nyomon sem követhető térbeli változások lehetetlenné teszik azt, hogy az árvizek hullámtéri levonulásának várható dinamizmusát előre jelezhessék. Ez árvízi katasztrófa előidézőjévé is válhat!

2. ábra

A nemesnyár-ültetvények nagymérvű területnövelése ezek után csak gazdasági érdekekkel lenne magyarázható. Meggyőződéssel vallják igen sokan, hogy a nemes nyárak fatermő képessége messze az őshonos fafajoké fölött van. Természetesen igaz lehet ez a kísérleti parcellák százaiban, ahol kellő talaj-előkészítés és gondos ápolás mellett a legjobb termőhelyeken a nemes nyárak látványos növekedést produkálnak. Esetünkben azonban, amikor a nemes nyár ilyen hatalmas területet foglal el – melyben sok átlagos vagy rossz termőhely is található –, ez már nem igaz. A 2. ábráról látható, hogy a nemes nyár hektáronkénti fatömege a vizsgált területen minden korosztályban a fehér nyáré, illetve a szürke nyáré alatt van. A nemesnyár-ültetvények az eddigieggel hasonló módon történő további területnövelése a nagyobb fatömeg-termelésre való hivatkozással tehát indokolatlan.

Vizsgáljuk meg a nemesnyár-gazdálkodás és az Erdőfenntartási Alap kapcsolatát!

Három megyében – Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megyében – a nemes nyár befejezett erdőfelújításokra és tisztításokra 1991-ben átlagban 114 ezer Ft/ha került elszámolásra. Vizsgáljuk meg, hogy ezt az összeget fedezik-e a nemesnyár-fahasználatok során befizetett tórák!

A nemesnyár-fahasználatok átlagértéke:

Véghasználat	m/ha	Gyértékek
Bács-Kiskun megye	117	32
Békés megye	147	43
Csongrád megye	202	49

A teljes területre megállapított tőárak:

	Véghasználat	Gyérítések
		Ft/m
Bács-Kiskun megye	269	211,5
Békés megye	332	150,5
Csongrád megye	332	150,5

Ezek alapján az Erdőfenntartási Alapba befolyt összeg:

	Ft/ha
Bács-Kiskun megye	38 241
Békés megye	55 276
Csongrád megye	74 439

Láthatjuk, hogy a befolyt összeg egyik megyében sem éri el a 114 ezer Ft/ha értéket.

Menteni, ami még menthető

Az európai erdészek uniója (UEP) felhívja a döntéshozók figyelmét, tegyenek meg mindent a Duna eltereléséből következő ökológiai károk elhárítása érdekében.

Máris 5800 hektár erdő sorsa pecsételődött meg a beruházás kivitelezése során, s felmérhetetlenek a további természeti károsodás következményei.

Kees Mol, az erdészuniónak holland elnöke „ökológiai tragédiának” nevezte a bósi beruházás következményeit. „Mi, erdészek a természet rendje felett örködünk, ami szerintünk a legfontosabb az emberiség jövője, fennmaradása szempontjából. Lehet, hogy nem tudunk Magyarországnak érdemben segíteni politikai vonatkozásokban, de ígérhetem, hogy tiltakozásunkat eljuttatjuk az Európa Parlamenthez a Duna elterelésének ökológiai bünténye miatt. Legyünk őszinték, Nyugat-Európában a közelmúltban több hasonló eset is történt a természeti környezet ellen, amelyre a politikusok áldásukat adták. Viszont tapasztalatból tudjuk, hogy később sokkal többbe került a természet helyreállítása, mint az a haszon, amit az ökológiai egyensúly megbontásával létesített ipari objektumok hoznak. Hatalmas tévedésről van szó a Duna elterelése esetében is.”

Az erdészek gyakorlati emberek, de nem részei a politikai felépítménynek. A közvélemény viszont hagyományosan inkább hisz az erdészeknek, mint a politikusoknak. „Talán ezért van most esélyünk a politikusok megoldozására. Ami a Duna elterelését illeti, már eddig is komoly károk keletkeztek a beruházás építésénél, ám az igazi katasztrófa ezután következhet a térség növény- és állatvilágának kipusztításával. Sohasem késő cselekedni!” – hangoztatta a holland szakember. A kongresszus alkalmat kínált a szigetközi és hansági erdészeknek, hogy áttekintsék a válsághelyzet kezelésére kínáló ökológiai megoldásokat. Válságtábot is létrehozta, s most az otthoni vízügyi szakértőkre vár a döntés, hogy a felmerült elképzelések és javaslatok mennyiben kivitelezhetőek.

Tamás József, a mosonmagyaróvári erdészet igazgatója 1978, tehát a dunakiliti-gabcikóvi beruházás megkezdése óta tudta végigkövetni a fejleményeket. A Szigetközben a Duna elterelése a talajvízszint süllyedését okozza, s ezért fenyegettek az erdők, s értelemszerűen minden élő növényzet, hiszen életet elemüközt, a víztől fosztják meg őket. Az évszázadok során kialakult ökológiai egyensúly felbomlásá-

A tőárakból kiindulva Bács-Kiskun megyében 350 m/ha, Békés és Csongrád megyében pedig 300 m/ha véghasználati fatömegré volna szükség, hogy a nemesnyár-gazdálkodás az alappal szemben nullszaldós legyen.

Ha visszatekintünk a 2. ábrára, akkor láthatjuk, hogy ezt a fatömeget a nyárfatermesztés számára legoptimálisabbnak mondott termőhelyen – vagyis az ártéren – sem érik el a nemesnyár-ültetvények.

A leírakból kitűnik, hogy jónéhány természetvédelmi és árvízvédelmi hátránya van a túlzott hullámtéri nemesnyárasításnak. A vizsgálatok alapján az is kiderült, hogy ennek a gazdasági haszna sem közelíti meg azt a mértéket, amit elvártak tőle. Ezért szükségesnek tartjuk a tervezési arányok felülvizsgálatát és a káros folyamatokat ösztönző tényezők megváltoztatását.

ról van szó. A tragédia azonban mérsékelhető. Az erdészek szerint az a kínáló megoldás, hogy a Mosoni-Duna, a vusóvíz tározótóba áthelyezett forráspontján keresztül több vizet kapjon. A Mosoni-Duna vízének visszatáplálásával az onnan kiinduló, Rajka térségétől elágazó vízpótló rendszer biztosítható részben a térség növényzetének vízszükségletét. A vízpótló rendszer kiépítése, mint ismert, már régebben megkezdődött, s talán 100 millió forintos beruházással befejezhető lenne. Ezzel, ha a tragédiát megakadályozni nem is, de a kárt lényegesen csökkenteni lehetne. A munka alighanem elvégezhető lenne a következő vegetációs időszak kezdetéig.

A szintén kisalföldi, jánossomorjai székelyi erdőgazdálkodás igazgatója, Balsay Sándor éppen ellentétes problémával néz szembe: a vízszint drasztikus növekedésével. A Duna szlovákiai elterelése következtében a Hanságban, sőt azon túl a Fertő tó és a Rabaköz térségében ugyanis a vízszintemelkedés okoz gondot. Óriási kavicsmező vízvezető réteg van a körzet alatt. Így a bósi erőmű tározójának bármilyen megoldása, a mostani szlovák víztároló esetében is, egy hatalmas közlekedővíz-rendszert hoz működésbe. A vízszint hat-hét méter körül, aminek következtében az alattajban is hatalmas a víznyomás. Hogy ez milyen pontokon és milyen erővel tör ki majd a felszínre, még nem lehet megjósolni. Az viszont biztos, hogy a szlovákiai tározó és a Hanság majd 15 méteres szintkülönbsége miatt elkerülhetetlen, hogy mindent elárazzon a víz. Egyedüli reménye, hogy hatékonyan működtethető majd az ármentesítő rendszer, amelyet a nagy 1965-ös dunai árvíz után alakítottak ki. (Akkor 1800 hektár erdő pusztult el.)

A Duna mentén tudományos kísérletek folynak a fajátváltással kapcsolatban, ám a szlovák és a magyar erdészek szomorúan állapíthatják meg, hogy sok jóra nem lehet számítani, az erdő és a természetes vegetáció elpusztul. Egyelőre nem vezetett sikerre a szlovák oldalon a szárazságtűrő fajokkal való próbálkozás sem.

„Nekünk nem feladatunk a politikai döntéshozatal. Úgy látjuk, úgy érezzük, hogy a döntés a szlovák oldalon már megszületett. Mi, erdészek azt látogatjuk, hogy ebben a helyzetben mit tehetünk, mi a lehetőségünk a Duna-ártéri vegetációnak legalább részbeni megmentésére” – mondja Balsay Endre, a dél-hansági erdészeti csoport elnöke.

Ortutay L. Gyula (Róma) Népszabadság

KATÓ PÁL

Erdő nélkül nincs víz, de víz nélkül sincs erdő

Nagyhangú kijelentés, akár általában a politikusoké (*Engels*), mégis bizonyítottan igaz. Azt felesleges bizonygatni, hogy azokon a területeken, ahol az ember elpusztította az erdőt, nincsenek források, csermelyek, patakok, folyók. Itt fehérlenek nem messze a Dinári-hegység fehér szikláit, de az, hogy víz nélkül nincs erdő, napjainkban nyer bizonyítást, a következők szerint:

Az Erdőgazdaság és Faipar elmúlt évi októberi számában két szakkikként olvasható e témában. Az egyik *dr. Szodfridt István* egyetemi tanárnak a Természetes erdők – mesterséges erdők a Duna-Tisza közti szakaszon című cikke. A másik *dr. Pálfi Imréné* a szegedi Vízügyi Igazgatóság osztályvezetőjének Vízháztartás az Alföldön című cikke. Mivel a kettő igen figyelemreméltó, ezért néhány mondatot idézek is belőlük:

Dr. Pálfi szerint „... az Alföld területéről több vízmenyiség párolog el, mint amennyi ráhullik”. Az egyensúlyt „... a peremvidék- (hegylábi) területekről a felszín alatt az Alföld belseje felé szivárgó vízmennyiség tartja fenn.”

Dr. Szodfridt szerint: „Az erdőtelepítésekre felajánlott területek túlnyomó többsége a természetes erdők számára nem alkalmas, ilyet létesíteni nem tudunk.”

Mind a két megállapítás igazsága vitathatatlan, valamint a vízhiány is. Néhány lépéssel azonban vissza kell mennünk a múltba, mert a jelenleg mutakozó vízhiányt és az abból eredő nehézségeket a Duna vízgyűjtő területére települt emberi erdő okozta az erdőirtásokkal, majd az Alföld emiatt bekövetkezett elmozdítását megszüntető folyószabályozásokkal és lecsapolásokkal – a sokat emlegetett „átokcsatornával”. Ugyanis a Duna 817 ezer km² területre, tehát az Alföld is, erdősült volt az 1. térkép szerint. Felesleges a bizonyítás, mert a pollenszemcsék a talajban még megvannak és még sokáig meg is lesznek.

A természetes erdőszültséget az ember 100%-ról 30%-ra változtatta, az Alföldön 0%-ra. Következménye lett az Alföld elmozdítása és a mind gyakoribb és a mind magasabb szintű áradások.

Természetesen, szakmai ismeretek és műszaki felkészültség birtokában eredményesen védekezünk is, sajnos kárunkra túlzottan is. A világszínvonalon is jelentős folyószabályozásokkal és lecsapolásokkal *Vásárhelyi Pál* neves vízépítő mérnök lehetővé tette mintegy 1,5 millió hektárnyi terület megművelését. Azonban azt a hibát követte el – amit a hidrológusok többsége ma is állít –, hogy a Duna, általában az alföldi folyók okozta árvizek geológiai jelenség, ezért csak a feleslegesnek mutakozó felszíni vizek lecsapolásával foglalkozott, de a folyók nyári-őrsi kis vízhozamával és ennek okozójával, az erdők hiányával nem. Az időnként elárasztott területeket a még befejezetlen árvédelmi magas töltésekkel mentjük, de arról szó sincsen, hogy az időnként jelentkező nagy vízhozamokat a hegyek között tartjuk vissza, és akkor engedjük le, amikor már szükséges.

Az említett közleményekben a csapadék hiányára is hivatkoznak a szerzők, csak azt nem említik, hogy az Alföld mai arid éghajlatát, a 2. térkép szerinti csapadékhiányt (a növényi tenyészidőszak alatti 300 milliméternyit) is mi okoztuk az erdők kiirtásával és a felesleges vizek lecsapolásával. A csapadék növelése egyelőre lehetetlen, de milyen más lehetőség van az alföldi, főleg a Duna-Tisza közti területek elvezített nedvességének a pótlására?

Míg a Duna vízgyűjtő területének mintegy 60%-a az Osztrák-Magyar Monarchia birtoka volt, a múlt század végén befejezett folyószabályozások (főleg a Duna) idején a magyar erdészek javasolták a folyók vízhozamának a szabályozását a hegyvidéki kopár területek beerdősítésével, a vadpatakok szabályozásával és azzal is, hogy a Kárpátokban ne csak a kitermelt fa szállítására és a tatározás részére épüljenek víztározók, hanem arra is, hogy az alföldi folyókban nyáron is legyen elegendő víz. A kopárfásítási és vadpatak-szabályozási munkákat a magyar és osztrák állami erdészetek végezték. A kárpáti és erdélyi víztározók tervezését pedig az akkori Országos Vízügyi Hivatal intézte 1918-ig. Persze az utódállamok mindent abbahagytak, egyetlen tározót sem építettek meg. Magam is találkoztam egy ilyen megkezdett munkával a Latorca völgyében, amelyet már a csehszlovák kormány állított le. Kisebb tározókat építettek a mai magyarországi hegyvidékeken is. A Tiszán vízszintet emelő vízlépcsőket is. Mindez kevés ahhoz, hogy az Alföld aridáá változtatott éghajlatának kárait megszüntethessük. Ehhez kellene az európai államok közössége, nem a külpolitikai, hatalmi érdekek teljesítéséhez.

Milyen elvek szerint fognak (fogunk) gazdálkodni?

A tavaly októberi szám „A hónap kérdése”-re – hogy ki fog gazdálkodni – ha én adhatnám meg a választ: természetesen az erdészek, akik a magyar erdők kezelését a szakmai szempontok mellett lelkiismereti kérdések is tekintik. Továbbá, ha a tölem függne, a vadászatot is az erdészek kezébe nemém adni, mert azt már mindenki látja, hogy hova jutottunk, ha az erdészek csak az erdőt kezelik. Változó világunkban az erdő minden darabjának lesz tulajdonosa vagy kárpótlás, vagy árverés vagy egyéb címen, de lesz biztosan.

Sokkal nehezebben tudnék viszont arra a kérdésre válaszolni, hogy az új tulajdonosok – mert bizonyára nem is kevesen lesznek – milyen üzemtervekből, milyen elvek szerint fognak gazdálkodni és ki fogja őket ellenőrizni? A magyar erdők és az üzemtervek jelenlegi állapotát részleteiben is jól ismerve nehéz lenne ezen kérdésekre megnyugtató válaszokat adni.

Rövid helyzetkép a gyakorlatból. Az erdőgazdaság területrendezését naponta ostromolják szóban, levélben, telefonon: milyen eladó erdők vannak? Mekkora az aranykorona-értékük? Mikor lesz árverés? Melyik erdőt érdemes megvenni? Nagyon keresett lett az erdő! Szántók aranykoronáért is erdőt akarnak szerezni, mert nem kell évente tűzni, hiszen magától nő! Ha pedig vágni lehet, dől a pénz... És ezt sokan komolyan is gondolják, mert ha rákérdezik, hogy mit fog csinálni az erdővel, a válasz rövid:

– Hát mit? Levégom.

– És azután?

– Hát eladom, hiszen fahiány van!

Előhozom az üzemterv szerinti gazdálkodást.

– Azt már nem: az erdő az enyém és akkor vágom le, amikor akarom. Senkinek nincs köze hozzá.

– Talán az erdőfelügyelőségnek lehetne, próbálók érvelni.

– Annak sem, mert megvettem. Elég most már az erdészek szövegéből, látnuk a jó munkájuk eredményét. A magyar ember különben is sok mindenhez ért: lóhoz, focihoz, szőlészethez... hát pont csak az erdőt ne tudná kezelni, hiszen minden faluhoz hozzátartozott a közös erdő?

Sajnos a rossz példa ragadós. Hiába ítéli el a közvélemény általában a múlt nagy termeléseit, a leendő tulajdonosok szemében az erdő ismét csak fanyerési hely, amit akkor kell pénzé

tenni, amikor szükség van rá. Az erdészek jobb, ha hallgatnak, egy szót se szóljanak, mert a nagy termeléseket, az igazi rablógazdálkodást „szalonképes, de rabló üzemtervek” alapján végezték, ügyelve arra, hogy papíron azért mindig több legyen a növedék, mint a kitermelés. Ha a kívülállók ezt ilyen világosan látják, az erdészek miért nem veszik észre, hogy évtizedeken át mást csináltak, mint amiről beszéltek? Valóban, az üzemi erdészek mindig tudták, hogy az üzemterv eltér a valóságtól: az állandóan növekedő fakitermelések „eredményeként” megnövekedett az élőfákészlet és a növedék is! Ez régen életveszélyes téma volt, de ma sem tanácsos, vagy legalábbis nem illik beszélni róla. Egy emlékeztető élmény a sok közül, amely az egyik tárgyaláson Komlón hangzott el:

– „Nem félnek az erdészek, hogy le fogják őket köpni, mert így lekopasztották a Mecseket!

– Engem talán nem, mert én csak az erdőgazdaság teletügyeit intézem – próbáltam védekezni –, de ez csak olaj volt a tűzre.

– Téged is, mert közéjük tartozol, akkor is, ha személy szerint nem értes vele egyet.”

Ilyenkor csak hallgatni lehet... Szerencsére az érdeklődők másik része nem így gondolkodik. Ha sikerül erdőt szerezni, milyen segítséget fogok kapni? Kit lehet megbízni a kezelésével? Az erdőt szeretném sokáig tartani és csak annyit vágni, amennyit feltétlenül szükséges. Jó lesz ez majd az unokáknak is.

Véleményem szerint nem az új tulajdonosok számától kell félni, mert másutt is csak így van, például tőlünk nyugatra, de így volt ez régebben nálunk is, hogy az erdősz olyan erdőt kezel, amelynek több tulajdonosa volt. (Szakirányítás, erdőbirtokosság.) Azt nyugodt szívvel állíthatom, hogy a magyar erdészek – kényszerítő okok nélkül – mindig lelkiismeretesen és szakszerűen kezelték a rájuk bízott erdőket, függetlenül a tulajdonos személyétől. Az új tulajdonosokat pedig segíteni kell mindenben, de nem szakmai göggel és lekezeléssel, hanem sok türelemmel és kitartással. Új erő kell ehhez a munkához, mert minden megváltozott körülöttünk. Arra is gondolnunk kell, hogy az egész ország üzemtervét nem lehet egyszerre elkészíteni, legalább tíz év kell hozzá, ha nem több. Kiindulásként csak az üzemtervi kivonatokat jöhetnek szóba. A nagy termelések ideje lejárt. A nyereség is a közös kalapba ment évtizedeken keresztül, most bontal üthetjük a nyomát. Ami kevés vágható állomány még maradt, az most az átmeneti időszakban ne essen áldozatul! Az erdőművelési feladatok megnövekedtek, a csillagos égitérnek. A rengeteg felújításhoz, a megszorított fiatalosok ápolásához sok pénz kellene. Ha nincs, rontott erdők lesznek, különösen akkor, ha közben a tulajdonos is változik.

Közben folynak az árverések, új erdőtulajdonosok is vannak már. Remélhetőleg már az árverésen kezükbe kapják az üzemtervi kivonatot, amelyből tájékozódhatnak az új erdejük állapotáról, a várható hozamról, de természetesen a kötelezettségekről is. Talán nem fognak jóvátehetetlen hibákat elkövetni, mert a magyar erdők újabb sokkot már nem bírhatnak ki.

En nem látom reménytelennek a helyzetet, ha valóban az erdészek kezelhetik – a vadászattal együtt – az erdőket a szakmai szempontból elfogadható üzemtervek szerint.

Tóth Aladár

Erdéiprítéküzemű energiatermelésre állt rá a frankfurti (Németország) légkikötőt működtető részvénytársaság az eddigi gáztüzelésű berendezés kiegészítésére. A közeli erdőgazdaságok alacsonyabb értékű faválasztékaiból erdőn készült aprítékok teherautók hordják a kb. 260 m³ ürtartalmú silóba, s ez három-négy napra elegendő. Az apríték legfeljebb 55%-nyi víztartalmú, mintegy 6600 MJ/kg fűtőértékű, ami a könnyű fűtőolaj közel hatodának felel meg. A meglehetősen magas víztartalmú anyag tökéletes elégetéséhez egy gumibroncs eltüzelésére specializálódott cég készítette el a megfelelő tüzzácsot. Ezen a tüzelés folyamatosan, a füstgázok 2500 kW kapacitással melegítik a vizkázant és ez kielégíti az alapszükségletet. Csúcsterheléskor bedolgozik a meglévő gázüzem. Az új berendezés teljesen automatizált.

(IH 1993. 4. Ref.: Jérôme R.)